

A photograph of a forest clearing. In the background, a yellow JCB excavator is visible, partially obscured by trees. The ground is covered with fallen branches and leaves. A tree with vibrant orange autumn leaves stands prominently in the middle ground. The forest consists of tall, thin trees, some with bare branches and others with green foliage.

Nya fornlämningar inom Nödinge Stommen 7:1

Arkeologisk utredning
Stommen 7:1
Nödinge socken, Ale kommun
Mats Hellgren
Kulturmiljö, Förvaltningen för kulturutveckling, VGR
KU Arkeologisk rapport 2021:20

Nya fornlämningar inom Nödinge Stommen 7:1

Arkeologisk utredning
Stommen 7:1
Nödinge socken, Ale kommun
Mats Hellgren
Kulturmiljö, Förvaltningen för kulturutveckling, VGR
KU Arkeologisk rapport 2021:20

Författare Mats Hellgren

Grafisk form, layout och teknisk redigering Gabriella Kalmar

Omslagsbild Arbetsbild. Foto taget av Johanna Lega.

Förvaltningen för kulturutveckling

Vänerparken 13

462 35 Vänersborg

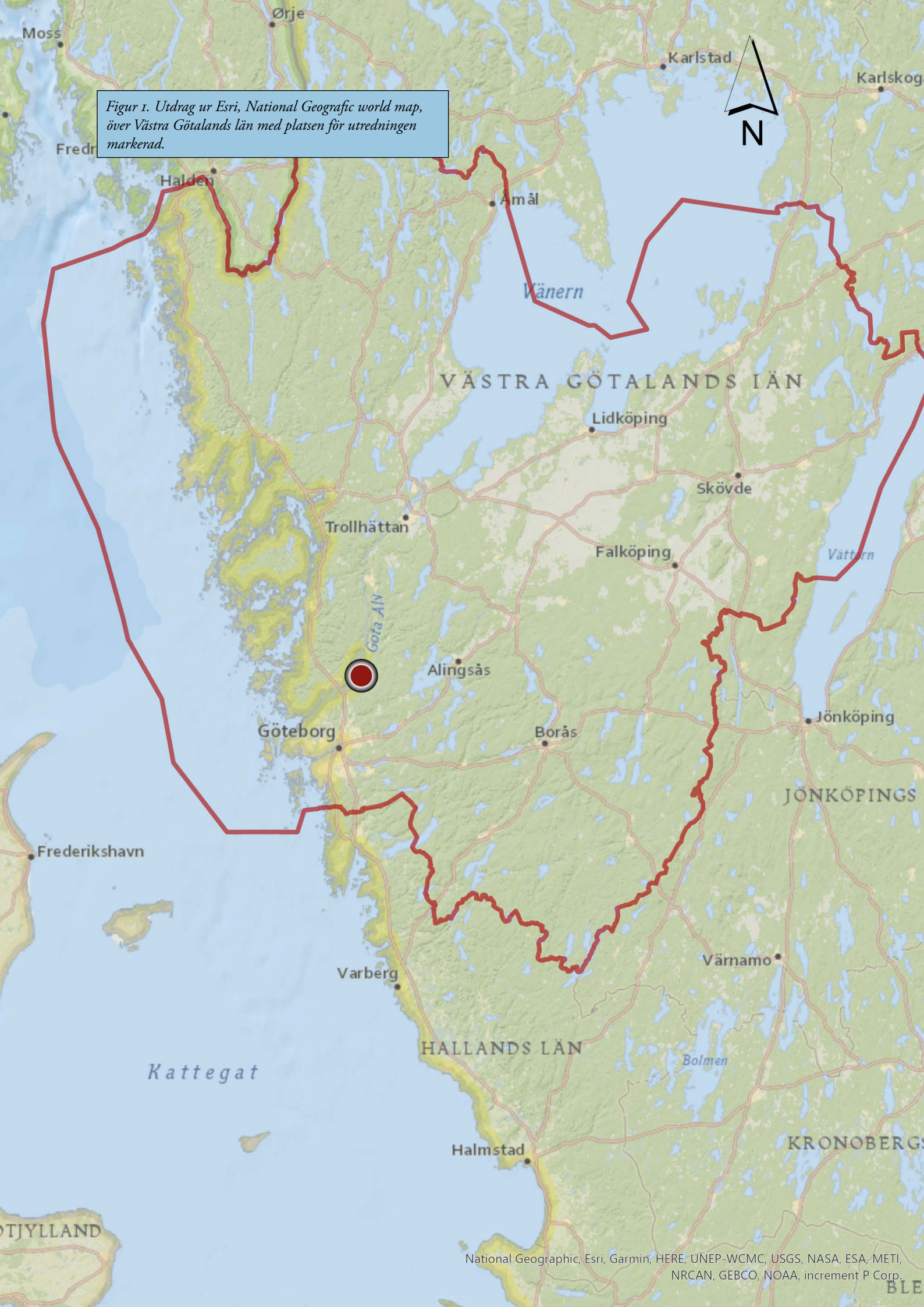
tel. 010-441 42 00

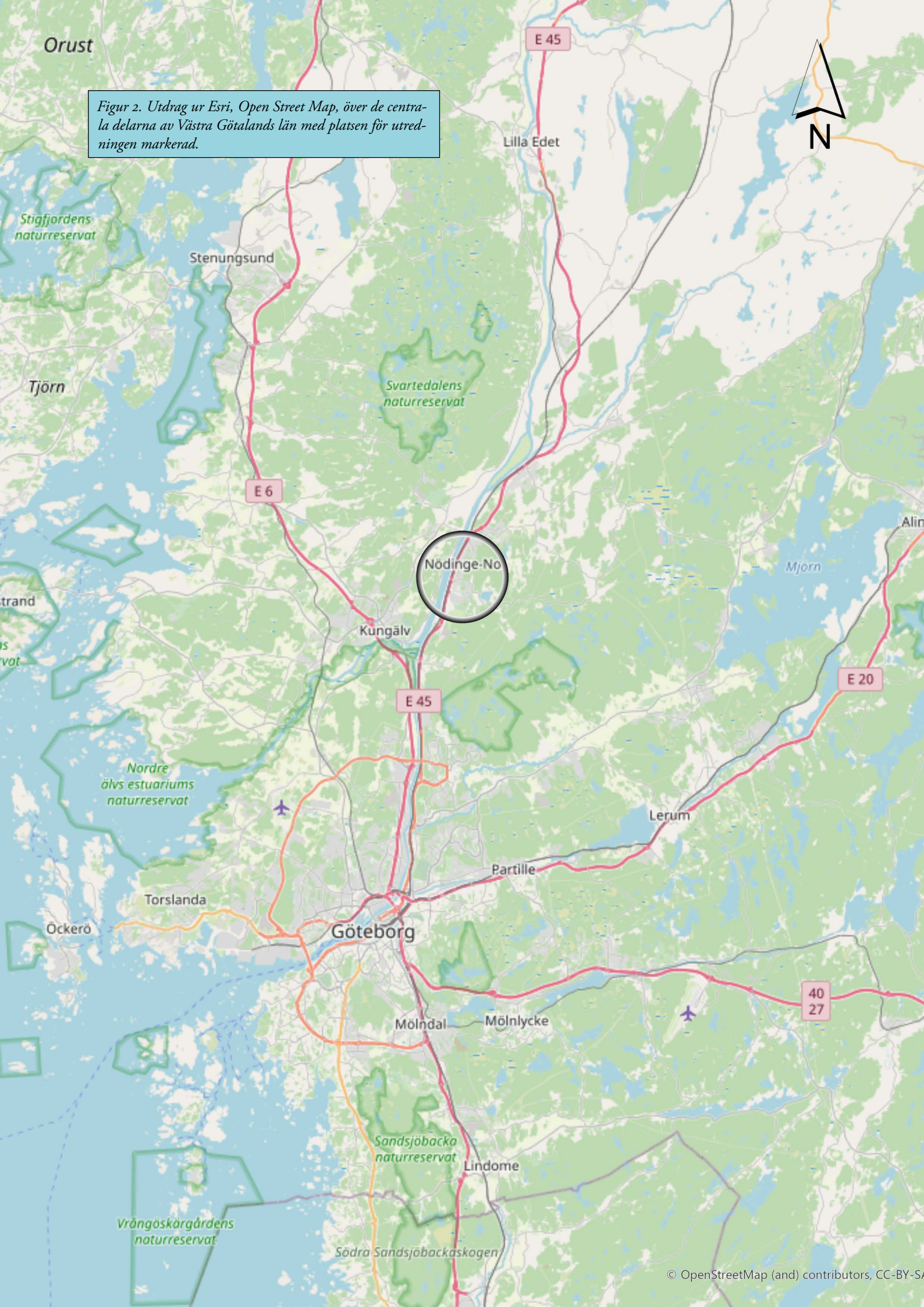
<http://vgregion.se/kulturutveckling>

Innehåll

Sammanfattning	6
Inledning	6
Syfte och metod	6
Landskap och fornlämningar	6
Arkiv- och kartstudier	8
Genomförande och resultat	9
Boplats L2021:1398	9
Boplatssområde L2021:1399.....	9
Boplatssområde L2021:1400.....	11
Lägenhetsbebyggelse L2021:1402	11
Lägenhetsbebyggelse L2021:1403.....	11
Åtgärdsförslag och resultat i förhållande till undersökningsplanen	11
Litteratur	14
Otryckta källor	14
Tekniska och administrativa uppgifter	15
Bilagor	16

Figur 1. Utdrag ur Esri, National Geographic world map, över Västra Götalands län med platsen för utredningen markerad.

Figur 2. Utdrag ur Esri, Open Street Map, över de centrala delarna av Västra Götalands län med platsen för utredningen markerad.

Figur 3. Foto som visar en del av undersökningsområdet. Foto Johanna Lega

Sammanfattning

Kulturmiljöenheten inom Förvaltningen för kulturutveckling i Västra Götalandsregionen har genomfört en arkeologisk utredning i östra delen av samhället Nödinge i Ale kommun. Området var cirka 1 hektar stort och merparten utgjordes av skogbevuxet moränbundet bergsområde.

Vid utredningen påträffades tre nyupptäckta fornlämningar i form av boplatser och två övriga kulturhistoriska lämningar i form av en torpgrund med tillhörande jordkällare samt en separat jordkällare. Boplatsernas fyndmaterial och belägenhet över havet antyder att de härrör från mesolitisk tid.

Om det inte går att undvika de nyupptäckta fornlämningarna inför exploatering anser Förvaltningen för kulturutveckling att ytterligare arkeologiska insatser är nödvändiga.

Inledning

I början av mars 2021 utfördes en arkeologisk utredning inom fastigheten Stommen 7:1 i Nödinge socken i Ale kommun. Anledningen till undersökningen var att Ale kommun avser att bebygga området med bostäder. Projektet utfördes med tillstånd av länsstyrelsen i Västra Götalands län (diarienummer: 431-42833-2020). Mats Hellgren var projektledare och fältarbetsledare, övriga medverkande arkeologer var Johanna Lega från kulturmiljöenheten inom Förvaltningen för kulturutveckling i Västra Götalandsregionen.

Syfte och metod

Syftet med utredningen var att ta reda på om okända fornlämningar fanns inom utredningsområdet, dessa skulle i så fall preliminärt avgränsas. Resultaten skall kunna användas vid Länsstyrelsens fortsatta tillståndsprövning och utgöra underlag inför eventuella kommande arkeologiska åtgärder. Resultaten skall också kunna användas som underlag i företagarens planering.

Utredningen genomfördes både i form av en okulär inventering och i form av sökschaktningar. Inledningsvis inventerades området för att söka efter bra boplatslägen samt efter fornlämningar och kulturlämningar som var synliga ovan mark. Därefter påbörjades schaktningen med hjälp av en larvburen grävmaskin med planskopa. Sökschakten förlades till bra topografiska lägen och grävdes skiktvis ned genom matjorden. I samband med detta handgrävdes även mindre ytor inom schakten för att kontrollera förekomst av flinta.

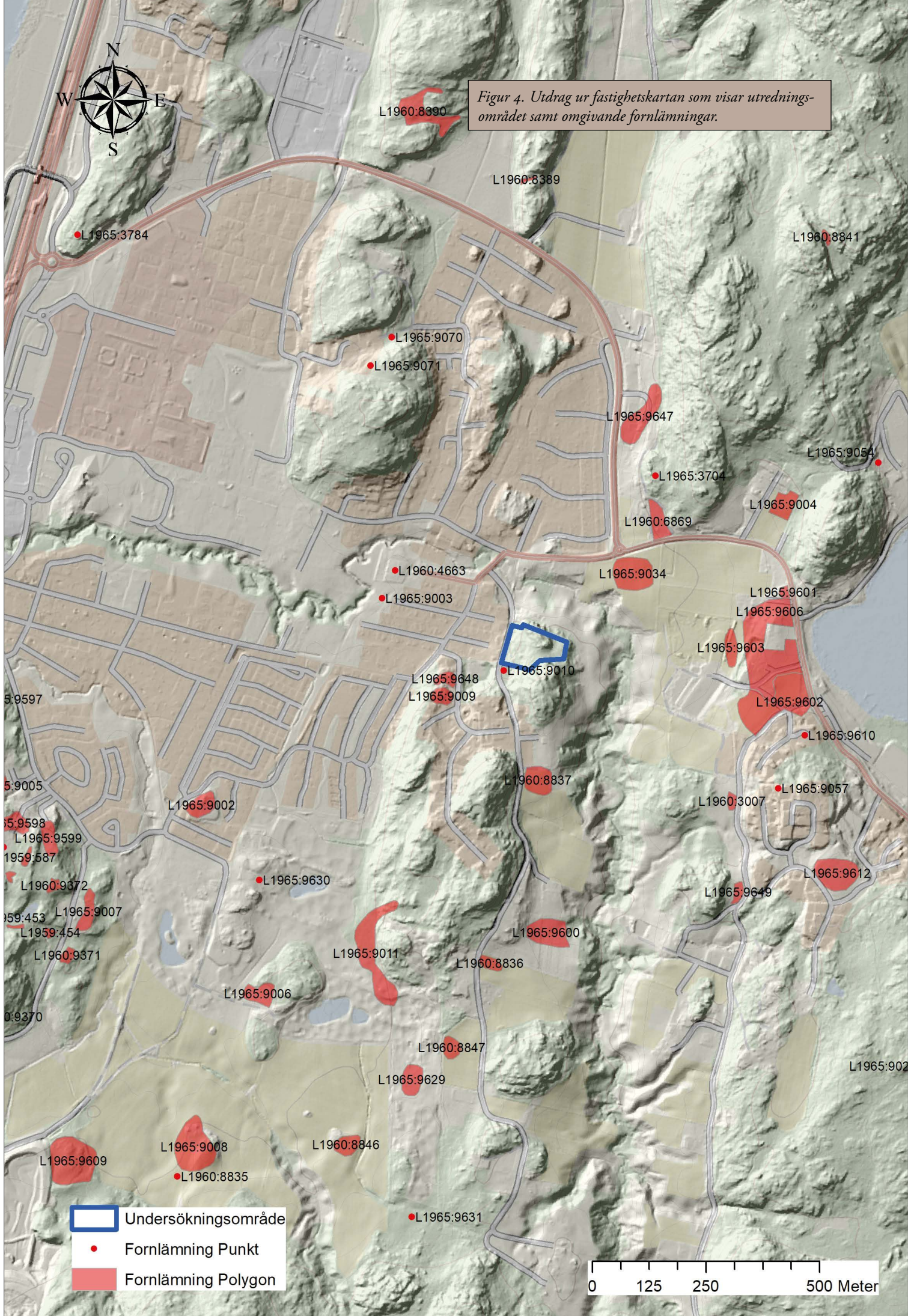
Samtliga schakt och anläggningar mättes in med hjälp av RTK-kopplad GPS med hög noggrannhet. Dokumentation i text samt foto utfördes digitalt i fält med hjälp av appen Arkeo.

Landskap och fornlämningar

Utredningsområdet var cirka ett hektar stort och beläget i östra delen av samhället Nödinge i Ale kommun. Alvmaterialet bestod av sand och silt och terrängen utgjordes av blandskog.

Inom området finns inga kända fornlämningar. Strax söder om utredningsområdet finns en möjlig fornlämning i form av oklar lägesbestämning av en boplat

Figur 4. Utdrag ur fastighetskartan som visar utredningsområdet samt omgivande fornlämningar.

- Undersökningsområde
- Fornlämning Punkt
- Fornlämning Polygon

0 125 250 500 Meter

Figur 5. Utsnitt från en karta från 1773 med utredningsområdet markerat © Lantmäteriet.

(LI965:9010). Omkring 100 meter västerut finns två möjliga fornlämningar i form av troliga boplatser (LI965:9648, LI965:9009). Längre bort finns rikligt med fornlämningar varav flertalet utgörs av boplatser (se figur 4.).

Arkiv- och kartstudier

Utredningsområdet ligger på utmarken till hemmanet Stommen i Nödinge socken i Ale kommun. Stommen omnämns första gången i en skattelängd från 1540 och

var då ett kyrkohemman på 1 mantal som utgjorde en del av Nödinge by. Nödinge finns omnämnt på 1300-talet och är ursprungligen ett fornsvenskt släktnamn »Nödthing« (en senare omskrivning av ett äldre Nauding).

Den äldsta kartan där det aktuella utredningsområdet är synligt är från 1773 och visar utmarkerna för Nödinge by (se figur 5). På en senare karta, från 1869, syns flera mindre åkermarker och ett torp inom utredningsområdet (se figur 6). I den bilaga som tillhör kartan (1869) framgår det att marken tillhörde Folkhögskolan

Figur 6. Utsnitt från laga skifteskarta över Nödinge by från 1869 med undersökningsområdet markerat. Här syns också torpet.
© Lantmäteriet.

som var belägen på Stommens ägor. På den så kallade häradskartan från 1890-talet syns två åkrar men inget torp. Ännu senare, på en ekonomisk karta från 1962, benämns undersökningsområdet för »Planteringen«.

Genomförande och resultat

Efter okulär besiktning av området påbörjades schaktningen i väster för att sedan fortsätta åt öster. Sammanlagt grävdes 24 schakt med en total yta av 151 kvadratmeter. Matjorden varierade vanligtvis mellan 0,1 meter och 0,2 meter djup och alvmaterialet bestod av sand eller silt.

Undersökningen resulterade i tre nya fornlämningar i form av boplatser (L2021:1398, L2021:1399, L2021:1400) och två övrigt kulturhistoriska lämningar i form av en torplämning med tillhörande jordkällare samt en solitär jordkällare (L2021:1402, L2021:1403). Strax väster om den solitära jordkällaren fanns lämningar efter två recenta röjningsrösen (A1140, A1141 – se bilaga 3).

Schakt- och anläggningsbeskrivningar återfinns som bilaga 1 och 2. Påträffat fyndmaterial i form av flinta återdeponerades efter avslutad undersökning. I bilaga 3 finns en karta som visar påträffade anläggningar. Nedan redogörs för de nyupptäckta lämningarna.

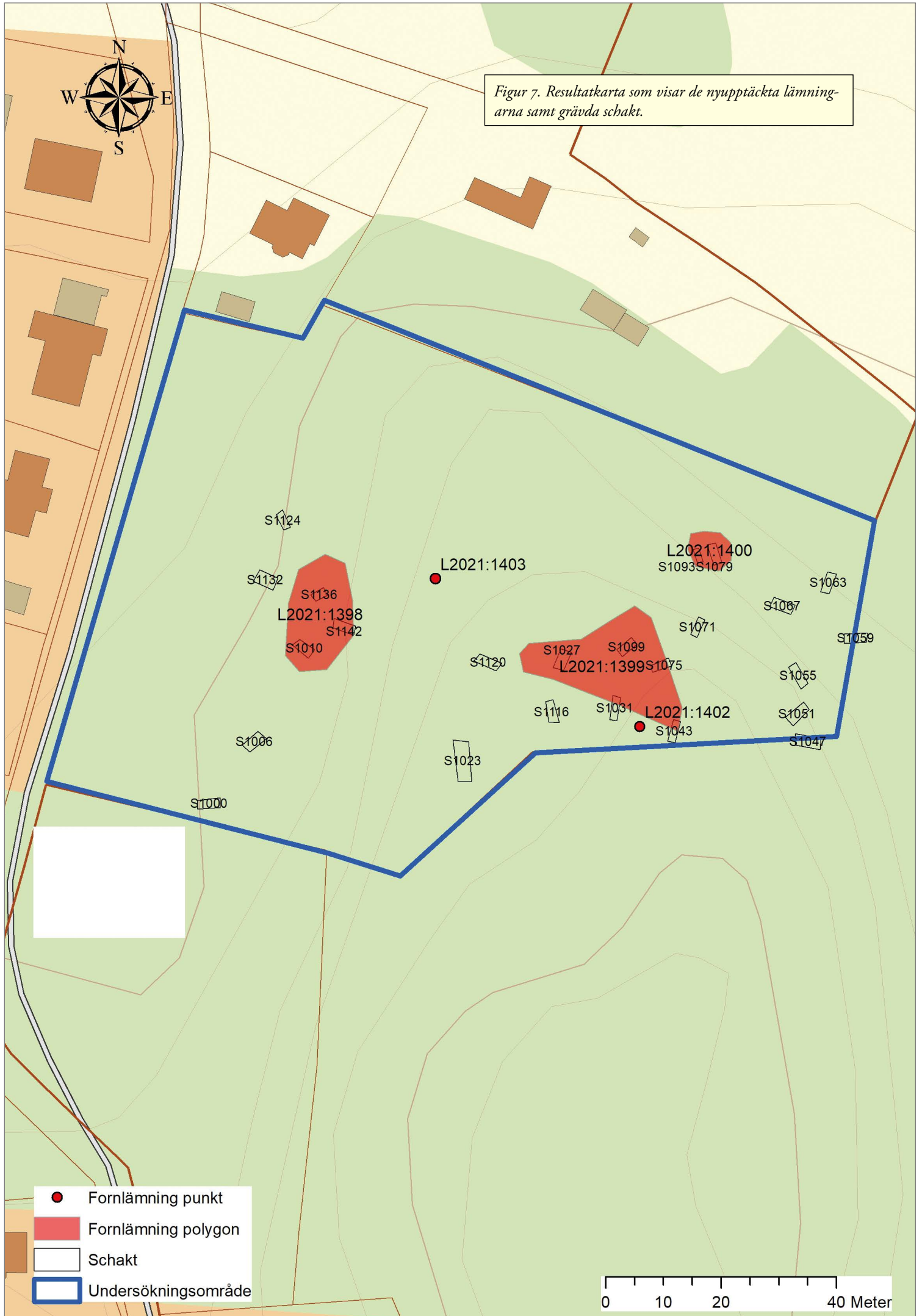
Boplats L2021:1398

Boplatsen var 20 × 10 meter stor (norr-sydöst) och belägen på en svag västsluttning. Inom området grävdes tre schakt och bearbetad flinta av mesolitisk karaktär påträffades. Totalt hittades ett sextiotall flintor. Boplatsen är belägen cirka 27 meter över havet.

Boplatsområde L2021:1399

Boplatsen var 30 × 15 meter stor (ostsydost-västnordväst) och belägen invid ett sadelläge 37 meter över havet och avgränsades av berg mot norr. Inom området grävdes fem schakt och rikligt med bearbetad flinta av

Figur 7. Resultatmapa som visar de nyupptäckta lämningarna samt grävda schakt.

- Fornlämning punkt
- Fornlämning polygon
- Schakt
- ▭ Undersökningsområde

0 10 20 40 Meter

Figur 8. Foto från söder som visar klippöverhängen. Foto Mats Hellgren.

mesolitiska karaktär påträffades. Totalt hittades närmare hundra flintor. I södra delen framkom en härd (A1035) som endast framrensades inom schaktet varav dess storlek är oklar. Anläggningen bedömdes vara förhistorisk och av boplatskaraktär.

Boplatsområde L2021:1400

Boplatsområdet var cirka 10 × 10 meter stort och omfattade ett område under ett klippöverhäng samt ett mindre område direkt österut i en svag nordsluttning. Inom området grävdes två schakt vilket resulterade i tre anläggningar i form av två härdar och en grop.

Den ena härden (A1146) var belägen under klippöverhängen och fyllningen bestod av sotig sand med inslag av kolbitar. På grund av tjäle kunde inte anläggningen rensas ytterligare. Den andra härden (A1087) var 0,85 × 0,6 meter stor och fyllningen bestod av sotig sand innehållande mindre kolbitar. Gropen (A1083) var 0,58 × 0,4 meter stor och fyllningen bestod av gråbrun sand. Anläggningarna bedömdes vara förhistoriska och av boplatskaraktär.

Lägenhetsbebyggelse L2021:1402

I områdets södra del strax öster om sadelläget och strax nedanför en bergvägg fanns en torpgrund som var 7 × 5 meter stor (nordnordost–sydsydväst). Grunden bestod av 0,2–0,5 meter stora stenar. I sydöstra delen fanns en mindre förhöjning vilket kan utgöra delar av ett spisröse. Vid provgrävning i innandömet framkom sand samt förekomst av tegel och rödgods.

Fem meter öster om torpet fanns en jordkällare som delvis var konstruerad med hjälp av naturliga block och med kallmurning mellan dessa. Ytermåttet var 5 × 4 meter och innermåttet 4 × 1,5 meter. Höjden var 0,8 meter.

Torpet är synlig på en karta från 1869 men borta på den häradsekonomiska kartan från 1890-talet. Att döma av kyrkböckerna var det avskedade båtsmannen Henrik Hammar, född 1814, med fru och tre barn som flyttade hit från Starrkärr socken 1865. Henrik avled 1866 och änkan bodde kvar till 1895 då hon avled.

Lägenhetsbebyggelse L2021:1403

På en västsluttning strax ovanför L2021:1398 påträffades en jordkällare som delvis var konstruerad med hjälp av naturliga block och med kallmurning mellan dessa. Ytermåttet var 5 × 3 meter och innermåttet var 3 × 1,5 meter. Höjden var 0,7 meter.

Det är oklart huruvida lämningen var samtida med torpet eller ej. Eftersom jordkällaren är belägen intill åkermark på 1890-talet är det troligt att den nyttjades under den tidsperioden.

Åtgärdsförslag och resultat i förhållande till undersökningsplanen

Den arkeologiska undersökningen resulterade i tre nyupptäckta fornlämningar i form av boplatser och två övrigt kulturhistoriska lämningar i form av ett torp med tillhörande jordkällare och en solitär jordkällare.

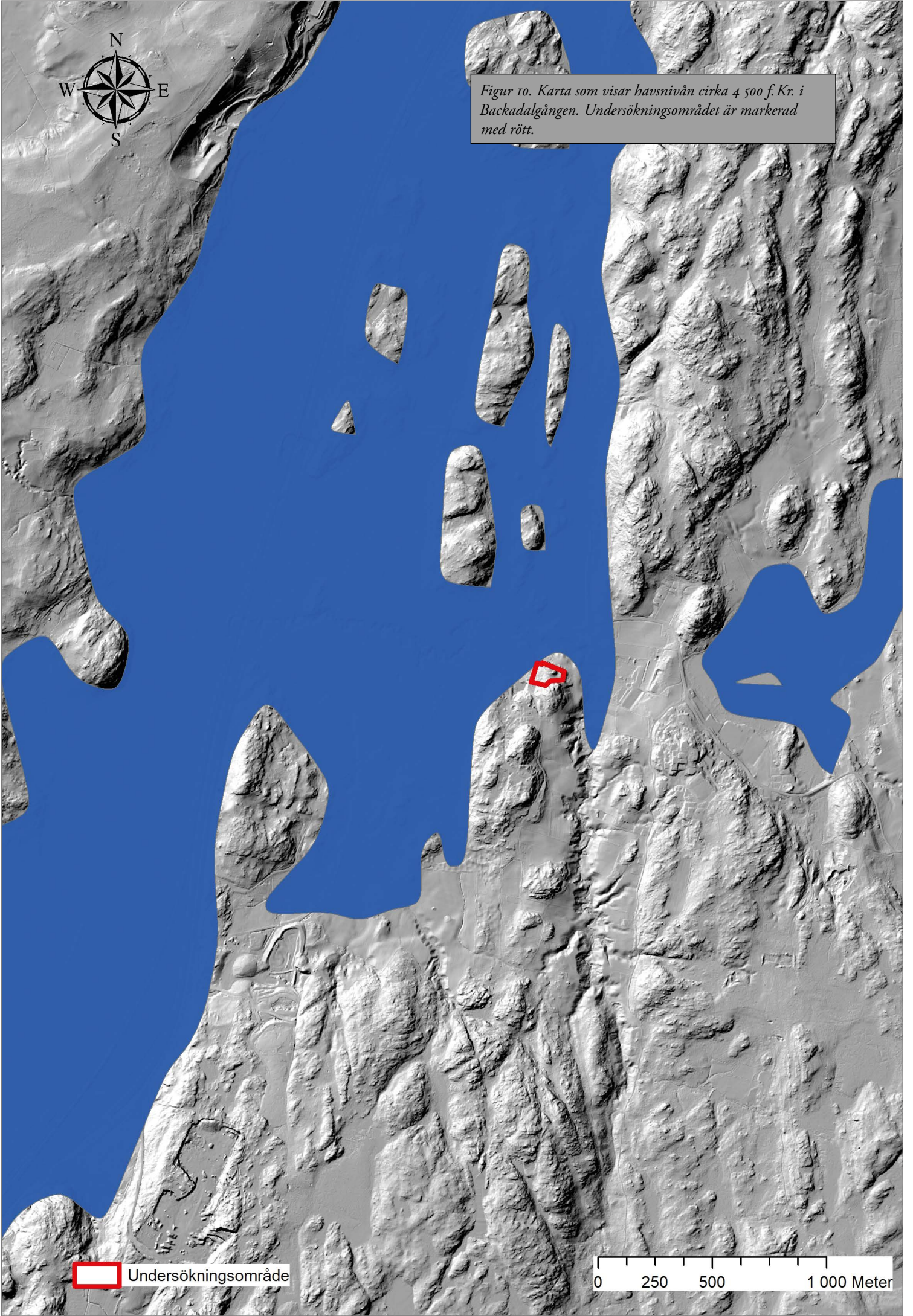
Figur 9. Foto över jordkällaren från norr. Foto: Mats Helligren.

TVÅ av fornlämningarna utgörs av mesolitiska boplatser. Den tredje boplatser är av förhistorisk karaktär och troligen yngre än mesolitikum.

Kulturmiljöenheten inom förvaltningen för kulturutveckling i Västra Götalandsregionen anser att ytterligare arkeologiska undersökningar är nödvändiga om de nyupptäckta lämningarna berörs av planerad exploatering. Inga avvikelser från undersökningsplanen förekom.

Figur 10. Karta som visar havsnivån cirka 4 500 f.Kr. i Backadalgången. Undersökningsområdet är markerad med rött.

 Undersökningsområde

0 250 500 1 000 Meter

Litteratur

Ortnamnen i Älvsborgs län. På offentligt uppdrag utgivna av Kungl. Ortnamnskommittén. Ale härad. Aktiebolaget Ljus, Stockholm 1909.

Otryckta källor

Fornsök, Riksantikvarieämbetets digitala fornminnesinformationssystem.

Esri, Digitalt kartmaterial.

Historiska kartor, Lantmäteriet:

Lantmäterimyndighetens arkiv

15-NÖD-345 Delning 1773

15-NÖD-29 Laga Skifte 1869

Tekniska och administrativa uppgifter

Lst dnr: 431-42833-2020
Västarvet dnr: KU 2021-00104
Västarvet projekt nr: 14539

Län: Västra Götalands län
Landskap: Västergötland
Kommun: Ale
Socken: Nödinge
Fastighet: Stommen 7:1
Koordinatsystem: Sweref 99 TM

Ansvarig institution: Kulturmiljö, förvaltningen för kulturutveckling,
Västra Götalandsregionen

Projektledare: Mats Hellgren
Fältpersonal: Mats Hellgren, Johanna Lega
Fältarbetstid: 1 dag

Arkiv: Förvaltningen för kulturutveckling, diarium
Rapporten finns tillgänglig på: <https://app.raa.se/oppdata/forndok>

Förvaltningen för kulturutveckling bildades 1 januari 2020 och är en sammanslagning av de tidigare förvaltningarna Kultur i Väst och Västarvet.

Bilagor

Bilaga 1. *Schaktlista*

Bilaga 2. *Anläggningslista*

Bilaga 3. *Karta som visar nyupptäckta anläggningar*

Bilaga 1. Schaktlista

ID	Längd × bredd, m	Matjordsdjup, m	Alvmaterial	Kommentar	Anläggningar
S1000	7×1,3	0,05	Grus	1 flinta	
S1006	3×2	0,05	Grus	1 flinta	
S1010	2×1,3	0,10	Grus	Fornlämning L2021:1398. Tjugotal flintor inom ca 0,5 kvadratmeter i form av avslag, splitter och spån	
S1023	3×3	0,10	Silt		
S1027	4×3,5	0,10	Grus	Fornlämning L2021:1399. Trettioflintor inom 0,5 kvadratmeter i form av avslag, spån och splitter	
S1031	4,5×1,3	0,05	Grus	Fornlämning L2021:1399. 4 flintor i norra delen	A1035
S1043	3×1,3	0,05	Grus, silt	Fornlämning L2021:1399. 3 flintor i norra delen	
S1047	3×1,3	0,06	Silt		
S1051	2×1,3	0,05	Silt		
S1055	3×1,3	0,05	Silt		
S1059	4×1,3	0,05	Silt		
S1063	3×1,3	0,06	Silt	1 flinta	
S1067	3×1,3	0,05	Silt		
S1071	3×1,3	0,05	Silt		
S1075	3×1,3	0,06	Sand, silt	Fornlämning L2021:1399. 2 flintor längst i väster	
S1079	2,5×1,3	0,1	Silt	Fornlämning L2021:1400	A1083, A1087
S1093	2×1,3	0,08	Silt	Fornlämning L2021:1400. Schakt beläget under klipphylla. Schaktet är 3 m väster om S1079. Härdliknande anläggning i norra delen, ca 1×0,8 m stor, ej framrensad pga av tjäle	A1146
S1099	3×1,3	0,15	Grus, sand	Fornlämning L2021:1399. Femtiotal flintor på 0,5 kvadratmeter. Ej grävt till botten. Avslag, spån och knuta	
S1116	3×1,3	0,10	Silt		
S1120	3×1,3	0,10	Grus, silt	4 flintor i form av avslag	
S1124	4×1,3	0,07	Silt		
S1132	3×1,5	0,10	Berg, grus	Berg i dagen, ingen flinta	
S1136	2×1,3	0,05	Grus	Fornlämning L2021:1398. Tjugotal flintor i form av avslag	
S1142	3×1,4	0,10	Grus	Fornlämning L2021:1398. 6 flintor i form av avslag	

Bilaga 2. Anläggningslista

ID	Typ	Beskrivning	Längd, m	Bredd, m	Djup, m	Form	Kommentar
A1035	Härd	Sotig sand med inslag av skärvig sten	0,6	0,6		Rund	Ej helt framtagen
A1083	Grop	Mörk gråbrun silt innehållande kolstänk	0,58	0,4		Oval	
A1087	Härd	Sotig silt innehållande mindre kolbitar med flera mindre stenar	0,85	0,6		Oval	
A1095	Husgrund	Anlagd strax nedanför en bergvägg. Grunden är delvis av sten; 0,5 m hög i norra delen och 0,2 m hög i södra delen. I innandömet finns i SO ett troligt flackt spisröse. Fragment av tegel och rödgods påträffades	7	5		Rektangulär	
A1103	Jordkällare	Grund till jordkällare som delvis utnyttjat naturliga block och är kallmurad mellan dessa. Innermått 4x1,5 m. Höjd ca 0,8 m	5	4		Oval	
A1128	Jordkällare	Grund till jordkällare som delvis utnyttjat naturliga block och är kallmurad mellan dessa. Innermått 3x1,5 m. Höjd ca 0,7 m	5	3		Avlång	Västs lutning
A-1140	Röjningsröse	Ytligt flackt röse, något övermos-sat. 0,2 m högt. Ett lager sten. Stenstorlek 0,1-0,2 m	2	1		Avlång	Resultat från röjning under andra halvan av 1800-tal
A-1141	Röjningsröse	Ytligt övertorvat flackt röse. 0,2 m högt. Stenstorlek, 0,1-0,2 m stora	2	1,5		Rund	Resultat från röjning under andra halvan av 1800-tal
A1146	Härd	Sotig sand med inslag av kolbitar. Tjäle hade trängt in i anläggningen vilket omöjliggjorde rensning					Belägen under ett klippöverhäng

Bilaga 3. Karta som visar nyupptäckta anläggningar

A1128

A1146
A1083
A1087

A1035
A1095

A1103

- Kulturhistorisk lämning punkt
- Fornlämning polygon
- Schakt
- Anläggning
- Undersökningsområde

0 3,75 7,5 15 Meter

